

**Analiza starateljstva nad
decom
izbeglicama/migrantima
bez roditeljskog staranja u
Srbiji**

**Centar za istraživanje javnih
politika**

**Analiza starateljstva nad decom izbeglicama/migrantima bez roditeljskog
staranja u Srbiji**

Centar za istraživanje javnih politika

Decembar 2017.

SADRŽAJ

UVOD.....	3
1. STARATELJSKA ZAŠTITA U SRBIJI	4
2. ULOGA STARATELJA	7
3. KO SU STARATELJI?.....	9
4. ORGANIZACIJA RADA STARATELJA	10
5. POSLOVI KOJE OBAVLJAJU STARATELJI.....	12
6. ULOGA STARATELJA IZ PERSPEKTIVE DECE MIGRANTA.....	17
7. PROBLEMI DECE MIGRANTA IZ PERSPEKTIVE STARATELJA I MOGUĆNOST ZA UNAPREĐENJE USLUGE.....	20

Antrfile

Pravo na starateljsku zaštitu u Srbiji.....	4
Definicija dece bez pratnje	5
Dečak, Pakistan, 16 godina (prihvatni centar u Obrenovcu)	13
Poslovi koje obavljaju staratel.....	15
Identifikovani problemi sa kojima se susreću deca i staratelji	22

UVOD

Dečak iz Avganistana, koji ima 16 godina, do Srbije je putovao dve godine. Samo u Bugarskoj je proveo godinu i po dana i tamo nije imao staratelja. Ovo mu je novina: *„moj staratelj je moj best friend jer mogu sa njim da razgovaram. On brine o meni, da li imam šta da jedem, šta da obučem. Iako jedva čekam da dođem do Francuske gde me čeka rodbina, lakše mi je sad u Srbiji jer imam Đorđa (staratelja)”*.

Devojčica iz Gane priča o svom iskustvu: *„Išla sam sa drugaricom kroz kamp kada je naišla starateljka koja me je pozdravila i zagrlila. Drugarica mi je rekla da sam srećnica (lucky) na šta sam ja zadovoljno klimnula glavom. Starateljka me je učinila posebnom jer dolazi da priča sa mnom a ne sa drugima. Obezbedila mi je ovu jaknu, odvela u bioskop. Mi u Gani nemamo bioskop. Mogla sam da se slikam i da pokažem svojim drugovima u Gani da sam bila u bioskopu. Možda će ona mene zaboraviti ali ja nju (starateljku) nikada neću! (zatim je ovu rečenicu ponovila nekoliko puta) Možda mi je u prethodnom životu bila i starija sestra!”*

Ovo su samo neke od priča dece migranata bez roditeljske pratnje koji su se zatekli u Srbiji u prihvatnim centrima za migrante u Obrenovcu i Krnjači. Za mnoge od njih kratki prolazak kroz Srbiju na putu ka „obećanoj zemlji” negde u Evropi pretvorio se u višemesečni boravak u sredini o kojoj nisu ništa znali. Od kada je u Srbiji, po prvi put prošle godine Visoki komeserijat Ujedinjenih nacija za izbeglice (dalje u tekstu: UNHCR) zajedno sa Centrom za istraživanje i razvoj društva IDEAS (dalje u tekstu: IDEAS) podržao gradski centar za socijalni rad u obavljanju starateljske zaštite nad decom izbeglicama/migrantima, odnosno otkada je uvedena nova usluga staratelja, oni su mališanima postali značajna podrška u teškim danima izbeglištva, osobe od poverenja, „brat” ili „sestra” iz Srbije, ljudi kojima mogu neposredno da se obrate i povere im svoje potrebe, od ostvarivanja zakonskih prava do odlaska kod lekara, nabavki nove jakne ili cipela. Staratelji su bili tu da pogledaju sa njima film, ili ih prosto nazovu da razmene lepu reč pred spavanje. Priče dece i njihovih staratelja zabeležili smo u kampovima u Krnjači i Obrenovcu u decembru 2017. godine.

1. STARATELJSKA ZAŠTITA U SRBIJI

Starateljstvo u Republici Srbiji funkcioniše u okviru sistema socijalne zaštite a povereno je centrima za socijalni rad za svu decu, uključujući i decu izbeglice/migrante. Centre za socijalni rad kao ustanove socijalne zaštite osnivaju jedinice lokalne samouprave, a većim delom su finansirani sa nacionalnog nivoa vlasti. Voditelj slučaja je zadužen za rad sa detetom ali odluke vezane za starateljstvo ne donosi sam, već uz podršku stručnog tima, koji čine supervizor, voditelj slučaja i stručnjaci posebnih specijalnosti iz centra za socijalni rad, odnosno iz drugih ustanova i organizacija.

Centar za socijalni rad donosi zaključak o obezbeđenju smeštaja deteta pre njegovog stavljanja pod starateljstvo, donosi odluku o stavljanju pod starateljstvo i postavljanju staratelja, daje saglasnost staratelju za preduzimanje važnijih mera, rešava po pritužbama na rad staratelja, donosi odluku o naknadi troškova i nagradi staratelju, vodi evidenciju o deci pod starateljstvom i donosi rešenje o prestanku starateljstva.¹

Staratelj je osoba koje ima lična svojstva i sposobnosti potrebne za obavljanje dužnosti staratelja, a pristalo je da bude staratelj. Procenu ličnih svojstava i sposobnosti za obavljanje dužnosti staratelja vrši centar za socijalni rad.

PRAVO NA STARATELJSKU ZAŠTITU U SRBIJI

Svako dete koje se zatekne na teritoriji Republike Srbije, bez obzira na svoj status, potpada pod njenu jurisdikciju i ima pravo, garantovano Ustavom, Konvencijom o pravima deteta i zakonima (posebno Zakonom o zabrani diskriminacije) na isti tretman kao i sva ostala deca. To znači da ova deca imaju pravo i na starateljsku zaštitu isto kao i druga deca, odnosno da je centar dužan da svako dete stavi pod starateljstvo. Dete se može staviti pod starateljstvo ako nema žive roditelje, ukoliko su roditelji nepoznati ili je nepoznato njihovo boravište, ili su detetovi roditelji potpuno lišeni roditeljskog prava odnosno poslovne sposobnosti, ili još nisu stekli poslovnu sposobnost, ukoliko su roditelji lišeni prava na čuvanje i podizanje, odnosno vaspitavanje deteta, kao i dete čiji se roditelji ne staraju o detetu ili se staraju na neodgovarajući način. Dete se pod starateljsku zaštitu može staviti i kada mu je usled porodičnih i drugih životnih okolnosti, ugroženo zdravlje, bezbednost i razvoj, a naročito ako je žrtva trgovine ljudima i ako je strani državljanin ili apatrid bez pratnje. Detetu bez pratnje, koje je tražilac azila, centar za socijalni rad pre podnošenja zahteva za azil mora da odredi staratelja.

¹ IDEAS (2017), *Starateljstvo u Srbiji*, Beograd, str. 7.

Dužnosti staratelja su šturo definisane u nacionalnom zakonodavstvu Republike Srbije. Naime, kao dužnosti staratelja navode se: staranje o šticieniku, staranje o ličnosti, zastupanje šticienika, pribavljanje sredstava za izdržavanje šticienika, upravljanje imovinom i raspolaganje imovinom šticienika. Dodatno, staratelj je dužan da posećuje dete i da se stara da čuvanje, podizanje, vaspitavanje i obrazovanje deteta što pre dovede do njegovog osposobljavanja za samostalan život. Ipak, ne postoji jasnije objašnjenje, niti definicije datih pojmova.

Konvencija o pravima deteta kao osnovnu odgovornost staratelja određuje brigu o detetovom odgajanju i razvoju, odnosno poštovanje najboljeg interesa deteta, a Opšti komentar broj 6 koji prati ovu konvenciju starateljstvo vidi kao mehanizam ozbeđivanja da će se u svakom postupku i procesu ispoštovati najbolji interes deteta bez pratnje, odnosno razdvojenog deteta.

Starateljstvo može biti trajno ili privremeno, u zavisnosti od konteksta u kojem se dete nalazi. Dok trajni staratelj nužno vrši sve starateljske dužnosti, privremeno starateljstvo je oblik ograničenog starateljstva koje se najčešće odnosi na preduzimanje određenog pravnog posla ili vrste pravnog posla, a obim prava i dužnosti privremenog staratelja su najčešće znatno uži u odnosu na trajnog staratelja i odnose se na zadovoljavanje njegovih osnovnih egzistencijalnih potreba, osiguranje bezbednosti i brigu o zdravlja.

Od kada su u Srbiju počeli da dolaze migranti, centri za socijalni rad dobili su obavezu da deci bez pratnje dodeljuju staratelje.

Centar za socijalni rad deci izbeglicama/migrantima može da postavi samo privremenog staratelja, pri čemu se odlukom o njihovom postavljanju određuju pravni poslovi ili vrsta pravnog posla koju on može preduzeti u zavisnosti od potrebe i okolnosti svakog konkretnog slučaja. Iako su najčešće dužnosti privremenog staratelja ograničene, na osnovu odluke centra za socijalni rad one mogu biti značajno šire i obuhvatati sve nadležnosti trajnog staratelja.

DEFINICIJA DECE BEZ PRATNJE

U Zakonu u azilu dete bez pratnje definisano je kao „stranac koji nije navršio 18 godina života i koji prilikom ulaska u Republiku Srbiju nema ili je nakon ulaska u nju, ostao bez pratnje roditelja ili staratelja”. Predlog zakona o azilu po prvi put jasno razdvaja dete bez pratnje, od deteta razdvojenog od roditelja, a pod kojim se podrazumeva „stranac koji nije navršio 18 godina života i koji prilikom ulaska u Republiku Srbiju nema pratnju roditelja ili staratelja, niti odrasle osobe koja je odgovorna za njega ili koji je nakon ulaska u Republiku Srbiju ostao bez pratnje roditelja ili staratelja ili pratnje odrasle osobe koja je odgovorna za njega, ali ne nužno i bez pratnje drugih rođaka”.

Da bi dobilo zaštitu u Srbiji, dete ne mora da izrazi nameru da traži azil, niti da uđe u postupak azila. Sa detetom se u okviru sistema zaštite postupa podjednako kao i da je tražilo azil, odnosno detetu se postavlja staratelj, pri čemu se u okviru rešenja o starateljstvu određuje i mesto smeštaja deteta. Dete ulazi u proceduru vođenja slučaja i donošenja odluke o najboljem interesu deteta, odnosno trajnom rešenju. Međunarodna dokumenta preporučuju da se dete ne podstiče da traži azil, osim ukoliko njegova namera zaista nije ostanak u datoj zemlji.

2. ULOGA STARATELJA

S obzirom na veliku opterećenost centara za socijalni rad i na veliki broj dece bez pratnje kojima je potrebna svakodnevna briga, uz pomoć međunarodnih organizacija i nevladnog sektora pilotirana je nova, personalizovanija usluga privremenog staratelja koji uz niz drugih institucionalnih mehanizama i angažovanje civilnog sektora treba migrantima, a posebno deci bez pratnje da omogući da tokom boravka u Srbiji ostvare sva svoja zakonska prava.

Dužnost staratelja definisana u okviru usluge je da:

1. Neposredno osigura poštovanje najboljeg interesa deteta, uključujući i podršku detetu prilikom donošenja svakodnevni odluka i zastupanje najboljeg interesa deteta u različitim formalnim procedurama, a posebno prilikom donošenja trajnog rešenja (ovo podrazumeva i odluke koje na ključan način utiču na život deteta, koje se odnose na smeštaj deteta, uključivanje u školu, odlučivanje o ujedinjenju sa porodicom, ali i na svakodnevne odluke i dešavanja, kao što su učešće u aktivnostima provođenja slobodnog vremena, usmeravanje na podršku u učenju, korišćenje prepisane terapiju ukoliko je dete bolesno);
2. Izgradi odnos poverenja sa detetom (kako bi izgradio odnos poverenja sa detetom staratelj mora da upozna dete, ali isto tako da dozvoli detetu da upozna njega. Kako bi uspostavio odnos poverenja, staratelj sa detetom mora da provede vreme u slobodnim aktivnostima i druženju. Kako bi dete izgradilo odnos poverenja, staratelj treba da ima otvoren i iskren odnos sa detetom i da ispunjava obećanja);
3. Osigura da dete participira u donošenju odluka koje su važne za dete (svako dete ima pravo da bude informisano o stvarima koje ga se tiču i da izrazi svoje mišljenje i stavove po svim pitanjima, odnosno da se mišljenje deteta poštuje i uzme u obzir prilikom donošenja odluka, u skladu sa uzrastom i zrelošću deteta);
4. Obezbedi pravnu podršku i zastupanje (staratelj je dužan da zastupa dete, zaključuje i preuzima pravne poslove i radnje koje su u vezi sa njegovom ličnošću i imovinom. Staratelj može samostalno zastupati maloletnika i preduzimati poslove koji su u vezi sa redovnim staranjem o ličnosti i imovini šticeenika, a tiču se brige oko ishrane, odevanja, vaspitanja, obrazovanja. U nekim slučajevima staratelj je dužan i da detetu obezbedi adekvatnog pravnog zastupnika. Konkretno za slučaj izbeglica za staratelja je bitno da: staratelj u kontekstu procesa identifikacije treba da osigura da se procena uzrasta ne sprovodi u slučajevima kada je očigledno da je osoba mlađa od 18 godina i da se zalaže da se lice tretira kao dete u slučajevima kada se ne može sa sigurnošću utvrditi uzrast, prilikom traženja azila potrebno je da detetu obezbedi adekvatnog pravnog zastupnika, u slučaju detetovog ponovnog povratka u zemlju porekla ili pri spajanju sa porodicom, privremeni staratelj treba da deluje kao posrednik i zastupnik detetovih interesa, kao i da

bude siguran da se dete ne vraća u situaciju u kojoj će biti zlostavljano i da mu obezbedi dovoljno vremena za pripremu za povratak);

5. Osigura da je dete bezbedno (bezbednost deteta odnosi se pre svega na zaštitu deteta od nasilja i zlostavljanja, eksploatacije i degradirajućeg tretmana, ali i na poštovanje prava deteta na privatnost i poverljivost informacija);
6. Osigura odgovarajući životni standard, uključujući stanovanje i materijalnu podršku detetu, pristup zdravstvenim uslugama i obrazovanju (staratelj je odgovoran za adekvatno zadovoljavanje egzistencijalnih potreba dece, podmirivanje njegovih svakodnevnih potreba za ishranom, odećom, obućom i pristup zdravstvenoj zaštiti, pod istim uslovima kao i druga deca.);
7. Poveže dete sa pružaocima različitih usluga od kojih dete može imati koristi i prati njihov rad (posao staratelja je da poveže dete sa svim pružaocima usluga koje su detetu neophodni tokom starateljstva, a u skladu sa planom zaštite. U posebno osetljivu kategoriju spadaju deca koja su preživela traumu, a nalaze se na teritoriji strane zemlje. Stoga, staratelj, pored osnovnih egzistencijalnih potreba, treba da radi na obezbeđivanju adekvatne psihološke i socijalne podrške za dete).

3. KO SU STARATELJI?

Staratelji rade pod okriljem centara za socijalni rad. Prilikom izbora staratelja poseban fokus je stavljen na njihove lične karakteristike koje su poželjne za rad sa izbeglicama/migrantima, kao i na njihovo prethodno iskustvo u radu sa izbeglicama/migrantima.

Staratelji su mlade osobe sa prethodnim iskustvom rada u izbegličkim kampovima/centrima za azil/prihvatnim centrima za migrante, ali uglavnom bez iskustva u oblasti dečije zaštite. Praksu su stekli na drugim projektima, bilo onim koje su sprovodile međunarodne organizacije poput UNHCR, ili onih preko centara za socijalni rad, ili centara za smeštaj maloletnih stranih lica. Na primer, jedan od startatelja sa kojima smo razgovarali je prethodno radio kao terenski stručni radnik (TSR)² sedam meseci u istom kampu u Obrenovcu. Dok je radio kao TSR, sa još nekoliko svojih kolega, starao se o 40-oro dece. Iako je tokom ovog perioda obavljao poslove slične staratelju, nija u tom trenutku bio nadležan za ove poslove. Opis posla se kretao od nabavke peškira do saradnje i posredovanja sa institucijama (policija, lekari - „apsolutno sve”). Razlika u odnosu na TSR je da je kao staratelj sada odgovoran za određen broj dece imenom i prezimenom, viđa ih redovnije (dolazi svaki dan) i poklanja im veću pažnju. Isto tako, jedna od starateljki je ranije radila u centru za socijalni rad kao voditelj slučaja, druga je radila u Zavodu za vaspitanje dece i omladine u Beogradu. Kako bi se što bolje brinula o deci koja imaju zdravstvene probleme, jedna od starateljki je izabrana na osnovu toga što je završila medicinsku školu.

Staratelji iskustvo u radu sa migrantima navode kao bitno određenje koje ih je dovelo da toga da se private ove nove i odgovorne uloge. Dodatna motivacija za angažovanje jeste i neposredni rad sa decom nasuprot kancelarijskom poslu i želja da se bave humanitarnim radom u kojem su se već oprobali. Obuku koju im je pružio IDEAS smatraju veoma značajnom za kvalitetno unapređenje svog rada sa decom migrantima. U razgovoru koji smo vodili sa njima prisutno je osvešćeno razumevanje razlike o znanjima koja su stekli kroz ovaj trening.

² Terenski stručni radnik (TSR) je zapravo pozicija ustanovljena od strane CSR-ali za razliku od staratelja, uloga TSR nije bila da se bavi određenim osobama (iz vizure staratelja sa kojim smo razgovarali, zaduženje za konkretnu decu mu olakšava posao jer zna za koga je odgovoran).

4. ORGANIZACIJA RADA STARATELJA

Svako dete, kada uđe u Srbiju, stavlja se pod neposredno starateljstvo od strane centra za socijalni rad. Prilikom ulaska u zemlju najčešće se kao obaveze staratelja određuju samo transport i briga o zdravlju, dok se dete ne smesti u neki od centara za azil odnosno prihvatnih centara. Nakon smeštaja, detetu se postavlja novi staratelj u skladu sa mesnom nadležnošću centra za socijalni rad. Gradski centar za socijalni rad u Beogradu nadležan je za svu decu smeštenu na teritoriji Beograda, pri čemu je većina smeštena u prihvatnom centru u Obrenovcu i Centru za azil u Krnjači. Tačan broj dece koji je smeštan u ovim objektima nije poznat, zbog toga što ne postoji jasna procedura utvrđivanja uzrasta deteta, niti efikasan sistem praćenja dece na smeštaju.

U kampu u Obrenovcu na dan intervjuja je boravilo 29 dece migranata bez pratnje: dečaci iz Pakistana, Avganistana, Bangladeša i sa Šri Lanke. Svi su uzrasta od 14-16 godina. Niko od njih nije u procesu za dobijanje azila, već su svi u tranzitu i već nekoliko puta su pokušavali tzv. game.³ Što se tiče broja dece u Krnjači, on varira i procena je da je u datom trenutku u Krnjači bili nešto više od 100 dece. Ipak, nezvanične procene su da ih je znatno više, a prema evidenciji Centra za socijalni rad na teritoriji grada Beograda se nalazi oko 350 dece bez pratnje. Deca koja napuštaju Srbiju kreću se najčešće ka mađarskoj granici, a u poslednje vreme sve češće i ka hrvatskoj. Finalne destinacije su im Švedska, Belgija, Nemačka, Francuska i Italija.

Pre početka rada ovog novog tipa staratelja, o ovoj deci brinuli su se, uz podršku UNICEF-a, radnici zaposleni u centru za socijalni rad određeni kao voditelji slučajeva. Takvih radnika je bilo sedmero, što znači da se svako od njih starao o oko 50 dece. Broj dece je u zavisnosti od mesta na kojima su stručni radnici radili, išao i do 80. Izazov u radu sa decom izbeglicama/ migrantima je bila i česta fluktuacija dece, pa voditelji slučajeva često nisu stizali da izađu na teren i upoznaju svu decu pod njihovim starateljstvom. Isto tako, njihov položaj je i sa pravne strane bio upitan jer voditelj slučajeva ne bi trebalo da bude i staratelj dece.

Nakon što su sa radom počeli staratelji podržani od strane UNHCR-a, centri za socijalni rad počeli su novu decu koja su stizala u kamp, kao i decu koja su bila u kampu a za čiju zaštitu je bio potreban čest kontakt staratelja sa detetom, da dodeljuju starateljima. Drugim rečima, starateljima su dodeljeni uglavnom kompleksniji slučajevi dece migranata. Prilikom dodeljivanja starateljstva bilo je problema zbog neažurnih spiskova dece. Naime, iako je starateljima bilo dodeljeno odmah 10-oro dece, u skladu sa smernicama UNHCR i IDEAS, često se dešavalo da

³ Na jednoj od baraka smo primetili natpis na engleskom koji kaže otprilike ako *idete na game* obavestite KIRS.

deca koja su na spisku više nisu u prihvatnom centru, odnosno centru za azil. To je zahtevalo višestruko dodeljivanje dece starateljima dok se ne postigne odgovarajući broj dece. U decembru 2017. godine, pod starateljstvom je bilo 63 dece, a bilo je angažovano pet staratelja sa punim radnim vremenom i 14 staratelja sa nepunim radnim vremenom.

U skladu sa ustanovljenom procedurom rada, nakon što se staratelju dodeli starateljstvo nad detetom, on/ona se upoznaje sa detetom u centru za azil, odnosno prihvatnom centru i sa detetom razgovara o njegovoj trenutnoj situaciji i prethodnim iskusvima, kako bi obavio procenu položaja u oblastima važnim za najbolji interes deteta i kreirao smernice za rad sa detetom.

Staratelji centar za azil, odnosno prihvatni centar posećuju svakodnevno, obilaze svu decu da vide da li su dobro, a zatim sa nekom od dece razgovaraju detaljnije, ili provode slobodno vreme u aktivnostima sa decom.

U svom radu, staratelji, kao i njihove kolege kulturni medijatori, s kojima tesno sarađuju, pre svega moraju da poštuju pravila koja propisuje Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije (KIRS). To na primer znači da tokom dana mogu da borave sa decom u kampu, ali uveče moraju da ga napuste i tada su u kontaktu sa decom samo putem telefona. U skladu sa tim, staratelji planiraju svoje aktivnosti u radu sa decom. Ukoliko postoji potreba, staratelji decu vode u policiju radi registracije, prate ih u posete lekaru, nadziru uzimanje terapije ukoliko su bolesni, pružaju podršku deci da prijave zanemarivanje i nasilje ukoliko postoji. O poslovima koje obavljaju staratelji detaljnije govorimo u nastavku teksta.

5. POSLOVI KOJE OBAVLJAJU STARATELJI

Staratelji kao svoje prioritete u njihovom radu sa štíćenicima navode: da dete bude živo i zdravo, ima smeštaj, da održava higijenu i da bude uključeno u aktivnosti u kampu da bi im vreme koje ovde provode bilo kvalitetno ispunjeno. Kao aktivnosti za koje su deca zainteresovana staratelji navode organizaciju kriket terena i treninga, organizaciju časova jezika, naročito jezika država u koju deca žele da odu - francuskog, italijanskog, nemačkog i drugih.

Staratelji svakodnevno obilaze decu u centru za azil i prihvatnom centru. To znači da svako dete vide bar dva do tri puta nedeljno:

„Nekada vidimo svu decu, a nekada ne. Neki duže spavaju, čak i do 15h, neki izađu iz kampa da se prošetaju, dok neki jednostavno nestanu - najverovatnije odlaze kako bi prešli granicu - tzv. game.“

Praksa staratelja je da dođu u kamp, nađu decu za koju su zaduženi i zatim sa njima razgovaraju o svakodnevnom stvarima - kako provode dan, da li su jeli, išli u školu, „da li ih je neko dirao“, opominju ih da srede sobu. Na taj način staratelji regularno proveravaju bezbednost dece i utvrđuju da li postoje neke nezadovoljene potrebe dece.

S obzirom na to da je projekat UNHCR i IDEAS počeo tek u novembru 2017. godine, staratelji su i dalje u fazi kada pokušavaju da ostvare odnose poverenja sa decom. Redovno viđanje sa decom je posebno značajno da bi se uspostavio blizak odnos sa njima, a to traži vreme i strpljenje. Prema rečima staratelja, svakog dana, taj napredak je sve vidljiviji. Neka deca im, čim ih vide, odmah prilaze jer ih prepoznaju kao nekog svog, poznato lice u zemlji i u prostoru kojem nemaju uvek razvijene društvene veze i podršku. Jedna starateljka navodi primer takvog brzo ostvarenog kontakta, gde je dete za koje se stara uskoro počelo da joj, između ostalog, poverava ljubavne probleme. Starateljka to smatra znakom da deci ovakav tip podrške veoma znači. Za decu je najbitnije da znaju da imaju nekoga u koga mogu da imaju overenja u kampu, kažu naši sagovornici, staratelji.

Svi staratelji misle da je deci lakše sa njima nego bez njih. „Veoma je značajno što smo tu i što možemo da pomognemo deci da sagledavaju probleme i olakšamo njihov boravak u kampu bar razgovorom.“ Njihova uloga se zasniva na emotivnoj podršci. „Mi postajemo osobe od poverenja“.

Veoma cene pomoć kulturnih medijatora bez čije pomoći ne bi mogli da obavljaju svoj posao. Kako bi unapredili rad, staratelji smatraju da im je neophodan veći broj prevodilaca/kulturnih medijatora. Takođe, deca im prilaze sa idejama za dodatnim aktivnostima (bioskop, kriket,

sportske aktivnosti), tako da bi i ovom aspektu njihovog posla trebalo posvetiti pažnju. Kroz šalu staratelji napominju da je možda rešenje svih problema da se svi - i staratelji i štićenici - presele u Švedsku jer bi se tako rešili mnogi problem nedostatka resursa.

Dečak, Pakistan, 16 godina

Pre 18 meseci je napustio Pakistan, a 10 meseci je u Srbiji. Pohađao je školu 12 godina i paralelno radio kao električar i želi da nastavi da se bavi time. Nije upisao koledž jer je tada napustio Pakistan. Plan mu je da se spoji sa ocem koji je u Italiji, dobije papire i pasoš pa da ode kod ujaka u Nemačku da radi. U Pakistanu ima majku, 2 brata i sestru – čuje se sa njima i mama i sestra mu najviše nedostaju. 16 je puta pokušao da pređe granicu između Srbije i Mađarske ilegalno.

O svom staratelju kaže: „On je dobar čovek. Dođe svakog dana, *rukuje se sa mnom* (ovome je pridao značaj u razgovoru) i pita me da li imam neki problem u sobi, u zgradi, u kampu. Dao mi je i broj telefona i rekao mi „*ako imaš neki problem, zovi me. Ako nisam tu, doći ću*. Sinoć sam mu poslao poruku i pitao ga šta radi i on mi je odgovorio. Pitao me na kraju što ne spavam pa smo prestali da se dopisujemo (smeh). Ovde imam puno drugova – Pakistanaca, Avganistanaca, Egipćana – ali on je moj jedini srpski drug.“

U razgovoru kaže kako više ne ide na „game“ delom zato što je hladno a delom zbog staratelja. Poverio mu je priču o ocu u Italiji i staratelj je pokrenuo proceduru da se spoje. Dobio je jaknu od staratelja.

Jedan od primera uspostavljanja poverenja između dece i staratelja sa nama je podelio još jedan sagovornik: on je kod lekara odveo svog štićenika koji je imao povređeno oko (rasečen kapak). Staratelju je bilo posebno drago jer mu je dete iskreno ispričalo kako se povredilo - dok se spuštao sa kreveta na sprat. Ovo detetovo objašnjenje potvrdilo je i pet osoba iz njegovog okruženja. Drugi dečak se staratelju požalio da mu je zapušten nos i da je prehladen pa ga je ovaj odveo kod lekara u kampu. Iako su lekari rekli da dečaku nije ništa on je insistirao da detetu daju blag lek da ga ne bi izneverio i/ili umanjio njegov problem. Dan nakon toga, dečak ga je čekao na ulazu u kamp da mu kaže kako se oseća i da traži opet neki lek za svoju prehladu. Ovaj primer staratelj je naveo kako bi ilustrovala kako je decu „razmazio“ i uverio da uvek kada imaju problem, makar on bio i mali, mogu da mu se obrate.

U nekim slučajevima staratelji su već posle nekoliko susreta uspeli da dopru do dece iako je na početku bila barijera i zatvorenosti. Drugi štićenici su i posle nekoliko nedelja odbijali da dele svoje probleme sa starateljima.

Staratelji grade poverenja sa decom tako što provode vreme sa njima – prave im društvo tokom ručka, gledaju filmove sa njima (iako ne razumeju ni jezik kojim govore akteri u filmu, niti titlove), daju im broj telefona pa se dopisuju sa njima preko Vibera. Obraćaju pažnju na neposrednu okolinu u kojoj deca borave. Posao staratelja je da odlučuju u najboljem interesu deteta, a to između ostalog znači da se staraju o ostvarivanju preporuke da maloletnici budu sa maloletnicima. Ipak, pošto je nacionalna/etnička pripadnost izražena u kampu u Obrenovcu, staratelji nekada ostupaju od te preporuke i dete ostaje sa svojom grupom (npr. jedan od dečaka iz Pakistana je u grupi sa odraslima jer mu je tu ujak/brat od strica, drugi dečak je sa ostalima sa Šri Lanke (njih je sada ukupno 10 u kampu i borave u jednoj sobi).

Staratelji kažu kako brinu o deci i vežu se za njih, kao i da im je stalo do dečje dobrobiti. Iako se trude da svojim obavezama pristupaju profesionalno, misle da je za adekvatno obavljanje posla potrebna empatija i razumevanje situacije u kojoj se deca nalaze. Jedan od staratelja s kojima smo razgovarali u Krnjači rekao nam je da je potresen životnim situacijama svojih štićenika: *„daću vam samo jedan primer a ima ih dosta sličnih - dete je ostalo bez roditelja jer su poginuli u sukobu, a potom je na putu, zajedno sa bratom, bilo kidnapovano u Turskoj ili Bugarskoj”*. Staratelji izbegavaju da iznose najteže emotivne momente iz dečjih života, ali napominju da posao staratelja *ne mogu da rade osobe koje nemaju emocije, kao ni one koje nisu prepune ljubavi*. Napominju da nekada noćima ne mogu da spavaju zbog dečjih priča.

Svi se slažu da je ovakvu uslugu za decu potrebno zadržati i pružiti je maloletnicima čim dođu u centar a ne kao što je to slučaj sa trenutnim štićenicima, koji su bili prepušteni sami sebi više od šest meseci. Svoj posao definišu kratko – bitno je poverenje dece sa kojom rade i koje treba zadobiti i opravdati.

Jedna od obaveza koju staratelji imaju jeste da izrade procenu položaja deteta. Staratelji razumeju da je jako važno da na organizovan način razgovaraju sa decom, ali navode da je nekada deci jako teško da se koncentrišu na razgovor o različitim životnim temama, i kažu da je mališanima tako dugačak razgovor naporan. Isto tako navode da su pitanja koja postavljaju deci nekada suviše detaljna i da deca ne razumeju sve koncepte koji su karakteristični za našu kulturu. Kada govore o svojoj prošlosti, deca u početku često menjaju iskaze, što staratelje stavlja pred dilemu – šta je od onoga što im je rečeno, zaista tačno. Ipak, staratelji navode da na taj način ipak dobijaju značajne informacije, ali i da bi intervju možda mogao da bude kraći.

Ipak ovako strukturisani razgovori su veoma važni jer kroz njih staratelji saznaju da li deca imaju bisku rodbinu u okolnim zemljama i na osnovu toga reaguju. U primeru koji smo već naveli, staratelj je kroz intervju saznao da dete ima oca u Italiji, a zatim pokrenuo proceduru spajanja porodice. Dok se čeka na ishod procesa, staratelj je počeo da traži mogućnost da dete počne da uči italijanski.

Kao što svedoči i ovaj primer, staratelji decu podržavaju u uključivanju u obrazovni proces. Oni razgovaraju sa decom o tome za koje su obrazovne sadržaje zainteresovani, upućuju ih na formalno i neformalno obrazovanje i pomažu im prilikom nabavke udžbenika, obezbeđuju im potvrde za pohađanje škole i organizuju prevoz. Isto tako, staratelji koji su zaposleni u školi deci pomažu da uče srpski jezik kako bi se lakše snalazili u Srbiji.

O svom radu staratelji redovno obeštavaju centar za socijalni rad i KIRS. Staratelji obavestavaju voditelja slučaja u centru za socijalni rad o različitim okolnostima u vezi sa detetom, na primer ako je zdravlje i bezbednost deteta ugroženo, i obraćaju mu se kada je potrebno uspostaviti kontakt sa nekim pružaocem usluga iz javnog ili nevladinog sektora. Od institucija im uglavnom potrebne informacije u vezi sa listama za Mađarsku i procedurama podnošenja zahteva za azil. Redovne dnevne i nedeljne izveštaje staratelji šalju IDEAS-u.

Iako su stavovi staratelja o KIRS-u bili uglavnom neutralni, naši sagovornici primećuju da nisu svi predstavnici Komesarijata senzibilisani za rad sa decom migrantima. Dosta je nestručnog kadra, a nekada su i previše rigidni i strogi. Ipak, staratelji donekle i imaju razumevanja za to, imajući u vidu brojne bezbednosne incidente u kampovima.

POSLOVI KOJE OBAVLJAJU STARATELJI

- Obilazak dece, poseta smeštajnim kapacitetima;
- Pronalaženje dece u centru za azil, odnosno prihvatnom centru;
- Redovna provera bezbednosti dece i informisanje o nezadovoljenim potrebama dece;
- Izrada procene najboljeg interesa dece;
- Razgovori sa decom o njihovom životu i trenutnim problemima sa kojima se suočavaju;
- Komunikacija sa centrom za socijalni rad, voditeljem slučaja, IDEAS-om i izveštavanje;
- Komunikacija sa nevladinim organizacijama koje mogu da pruže podršku deci pod starateljstvom;
- Zajedničke aktivnosti sa decom;
- Savetovanje dece prilikom donošenja svakodnevnih odluka;
- Razgovor sa decom o mogućnostima da traže azil u Srbiji i opasnostima prilikom pokušaja ilegalnog prelaska granice;
- Informisanje dece o mogućnostima za provođenje slobodnog vremena i mogućnostima za sticanje znanja (formalno i neformalno obrazovanje);
- Podrška u učenju srpskog jezika;
- Podrška deci za organizovanje slobodnog vremena;

- Upoznavanje sa zdravstvenim stanjem dece i podrška prilikom uzimanja terapije ukoliko je potrebno, odlazak sa detetom kod lekara i u ambulantu;
- Uspostavljanje odnosa poverenja;
- Razgovor o obrazovanju, poseta školi, podela udžbenika i pribora za školu, razgovor sa drugim učenicima i nastavnicima;
- Obezbeđivanje ličnih dokumenata, potvrda za besplatan prevoz, potvrda da su redovni učenici osnovnih škola.

6. ULOGA STARATELJA IZ PERSPEKTIVE DECE MIGRANTA

Priče dece sa kojima smo razgovarali u kampovima u Obrenovcu i Krnjači takođe pokazuju koliko je uloga ovog tipa staratelja važna za njih. Ono što ih čini posebnim u odnosu na sve druge pružaoce usluga iz državnog i civilnog sektora je njihova usmerenost na specifičnu decu, njihova mogućnost da se suštinski upoznaju sa dečjim potrebama, doprinesu da preveniraju rizike sa kojima bi njihovi štićenici mogla da se suoče ili im pomognu da se lakše nose sa izazovima sa kojima se susreću od jednostavnih stvari, potrebe da nabave ono što im nedostaje za funkcionisanje na svakodnevnom nivou, do kompleksnih pitanja koja će odrediti njihov život u narednom periodu – od izbora da se školuju tokom boravka u Srbiji do uspostavljanja veza sa rođacima i prijateljima u inostranstvu. Za razliku od društvenih veza koje deca sklapaju sa vršnjacima i odraslim migrantima, a koje im pomažu da se osećaju delom migrantske zajednice, veza sa starateljima deci omogućava da lakše ostvare sponu sa zemljom u kojoj borave i u kojoj će, sudeći po sve dužem boravku migranata u Srbiji, provesti dosta vremena.

Pre nego što su se upoznali sa ovim starateljima, većina dece nije ni znala šta znači starateljstvo, nije poznavala ljude koji su u centrima za socijalni rad bili zaduženi za njih. Jedan od dečaka koji je nekoliko dana pre našeg dolaska imao priliku da upozna svoj staratelja, rekao nam je da je staratelj „dobar” i da mu „ne bi dao otkaz”. Sviđa mu se što se neko raspituje za njega i što mu je stalo.

„To čini da se osećam sigurnije, da imam nekog, da nisam sam.“

Iako su sva deca brzo uspostavila odnos poverenja sa starateljima, za veliki broj njih koncept staratelja/starateljstva bio je nov jer ne postoji u njihovim kulturama. Iz tog razloga staratelji daju smernicu prevodiocu da kad deci objašnjava „uslugu” koju će im pružati kažu da će dobiti starijeg brata/sestru (deca su to i usvojila) i da su tu za njih šta god da im treba.

Tokom prvog kontakta sa starateljima, deca koja ranije nisu znala šta znači ova funkcija bila su često zbunjena. Mnogi od njih kažu da pre nego što su razgovarali sa starateljem o različitim stvarima, nisu ni znali koja su im prava i mogućnosti na raspolaganju. Tako na primer jedan od dečaka navodi da nije znao da postoje lekari dok o tome nije razgovarao sa starateljem.

„Ja nisam čuo za lekare, da neko može da mi pomogne kad mi je loše. Sa starateljem mogu da idem kod lekara.“

Kao i staratelji i deca potvrđuju da im je nekada bilo teško da daju sve odgovore na upitnik, jer im neki koncepti nisu bili bliski. Tako na primer na pitanja koje se odnose na samostalno odličivanje, deci nije bilo jasno šta to tačno znači.

Osim toga, jedan od dečaka je naveo da se tokom procene uplašio jer su ga pitali da li bi se vratio u zemlju porekla i šta bi tamo radio, pa je pomislio da neko hoće da ga vrati. Ovo ukazuje da neka pitanja koja možda deluju bezazleno treba pažljivije postaviti u početku, ili ih postaviti kasnije, kada se uspostavi odnos poverenja sa detetom i kada deta bolje razume ulogu staratelja.

Nakon uspostavljanja odnosa poverenja, staratelji deci postaju oslonac. Devojčica sa kojom smo razgovarali rekla nam je da je srećna u kampu jer ima gde da spava (na krevetu a ne na podu, kao na nekim deonicama puta), da je uspostavila društvene veze sa drugim pripadnicima svoje kulture u kampu i oslanja se na solidarnu mrežu koju su među sobom izgradili (pomažu jedni drugima, pozajmljuju stvari) ali joj je izuzetno značajna podrška starateljke koju od nedavno ima, jer joj ona daje snagu da istraje.

„Svi mi koji smo u kampu smo slabi i svi se borimo. Čujem se sa porodicom koja je moja najveća podrška ali ne tako često, i zato mi je pažnja i briga starateljke važna jer nju mogu da vidim uvek kada mi je potrebno.”

San joj je da se obrazuje i da radi, Nemačka joj je cilj i želela bi da nauči nemački jezik, očekuje pomoć starateljke. Želela bi da se jednog dana vrati u Ganu i veruje da će joj drugi zavideti jer se druži i radi sa „belcima“. Trenutno ne ide u školu i ne pohađa radionice. Pokušala je tri puta da pređe granicu ilegalno, i srećna je što je policija nije tukla, već samo vratila. U starateljki vidi svoju „stariju sestru“ kojoj može da poveri svoje nade i želje i koja može da je dobro posavetuje. Oseća se sigurnije zato što ima starateljku i zato što zna da neko brine o njoj.

Nekada je pomoć staratelja bitna zbog svakodnevnih sitnica koje deca ne umeju da reše. Tako je na primer jedan dečak sa kojim smo razgovarali a koji je svoju starateljku upoznao nekoliko dana pre našeg boravka u Obrenovcu, opisao njihov susret kao dobar i značajan.

„Ja sam rekao starateljki da mi treba četkica za zube jer je nisam imao. Već dok je prvi put bila tu, starateljka je odmah našla četkicu za zube i dala mi je. To mi je značajno jer nisam imao čime da perem zube.”

Za decu je izuzetno važno to što su njihovi staratelji tu za sve njihove potrebe. Jedan od dečaka sa kojim smo razgovarali rekao nam je da je za njega dragoceno što ima sagovornika kojem veruje. Voli da priča sa starateljkom samostalno. Kaže da bi se njoj prvo obratio ukoliko bi naišao na neki problem.

„Ja starateljki verujem, ona je prva koja se interesuje za mene. Volim kada mogu da pričam sa njom.”

Nekada su potrebe dece veoma kompleksne jer su i izazovi sa kojima se susreću raznovrsni. Jedan od dečaka koji je podelio svoju priču sa nama je Avganistanac i na putu je već više od dve

godine. Imao je saglasnost roditelja. U Srbiji je nešto duže od godinu dana. Zbog incidenta koji je izbio pre dve nedelje u kampu (ne zna se tačno šta), prebačen je u Preševo. Krijumčarskim putevima je ponovo stigao do Obrenovca. Izvesno vreme je bio ilegalac u kampu. Uspeo je da ponovo nabavi ID karticu te je sada ovde legalno i ima staratelja. Od garderobe mu ništa nije potrebno. Iako ima cipele, on ide u papučama. Pet puta dnevno se klanja. Razlog zbog kojeg je otišao iz Avganistana je ekonomska situacija i opasnost od talibana.

Imam dobru saradnju sa starateljem, obezbedi mi šta mi treba. Njemu verujem da mogu da mu kažem sve što hoću, imam poverenje. To nisam imao otkad sam pošao od kuće.

Naposletku, kako su nam deca sa kojom smo razgovarali rekla, stratelji će im ostati u sećanju kao lepa i topla oaza poverenja, koju su imali na traumatičnom putu od vremena kada su napustili svoju zemlju i svoje najbliže.

Kao što se na osnovu navedenih razgovora može zaključiti, deca koja su učestvovala u intervjuima su već dugo vremena na putu, u pokušaju da dođu do EU. Iako analiza poslova staratelja ukazuje da im oni pomažu u vezi sa svakodnevnim obavezama, pravnim procedurama i uključivanjem u obrazovanje i ostvarivanjem drugih usluga, deca o tome ne govore. Ono što je deci najvažnije je da su sa starateljima uspostavila odnos poverenja, da mogu da ih vide i da znaju da su nekome važna. U skladu sa tim, staratelji dosta vremena provode u razgovoru sa decom i u zajedničkim aktivnostima i na taj način im pružaju ono što im je potrebno. Isto tako, deca govore o starateljima kao o izvoru snage i stabilnosti, a često i kao o prvoj osobi koja se iskreno interesovala za njih nakon što su napustili zemlju porekla. U tom smislu, deca staratelje pre svega vide kao značajne osobe u njihovom životu i kao oslonac i pored brojnih ograničenja sa kojima se stratelji u obavljanju svoje usluge suočavaju.

7. PROBLEMI DECE MIGRANTA IZ PERSPEKTIVE STARATELJA I MOGUĆNOST ZA UNAPREĐENJE USLUGE

Najveći problem na koji su deca u Obrenovcu ukazala jeste da, zbog toga što su smešteni u barake zajedno sa odraslim muškarcima, u sobe im tokom noći upadaju ilegalni migranti (oni koji nisu registrovani u kampu), neretko se dešava da budu nasilni (uključujući i pljačke), glasni su i opijaju se pa deca ne mogu da spavaju noću, a preko dana ne mogu da uče, iako su neki od njih veoma zainteresovani da, dok su u kampu, redovno pohađaju nastavu ili neformalne kurseve koje nevladine organizacije organizuju u kampovima. Deca govore da se ovakve situacije dešavaju dva do tri puta nedeljno. To je nekada bilo ređe, ali s obzirom na zimu ovakvi incidenti su učestali.

Zbog toga deca traže premeštaje posebno u barake gde su smeštene porodice jer se osećaju bezbednije, ali taj smeštaj je teško dobiti. KIRS odlučuje o premeštaju a procedura je duga, neki put duža no što deca ostaju u Srbiji. Staratelji nisu tu noću i ne mogu da utiču na nepredviđene događaje. KIRS im daje informacije ujutru kad dođu u centar, *„ali su ti izveštaji šturi i svode se na sledeće: pobili su se, napravili su problem”*, kaže jedan staratelj. Staratelji koji su ranije radili u kampu i poznaju ostale zaposlene, ponekada zamole (posebno one koji su zaduženi za rad sa maloletnicima) da provere i „njihovu” decu.

Drugi veliki problem za decu je nedostatak zimske obuće i odeće. I u Krnjači i u Obrenovcu problem je nalaženje dovoljnog broja (i odgovarajućih veličina) zimske garderobe. Staratelji često kontaktiraju Crveni Krst i Kolo srpskih sestara da bi došli do garderobe i obuće. Ako ovakvi naponi ne urode plodom dovijaju se preko ličnih kontakata. Ipak primećuju i da neki iz kampa preprodaju na obrenovačkom buvljaku zimsku obuću koju dobijaju iz donacija.

Staratelji imaju problema sa prevođenjem određenih jezika (urdu i paštu ne govori niko od medijatora/prevodioca), a neformalni prevodioci (prijatelji dece koji govore engleski) nisu uvek idealno rešenje, zato što deca ne žele pred njima da otkrivaju detalje iz privatnog života ili njihove potrebe u kampu. Ovakvi problemi sa prevođenjem usporavaju uspostavljanje kvalitetnog odnosa poverenja. Staratelji takođe izbegavaju ovakav način posredne komunikacije iz bezbedonosnih razloga – veruju da je deci neprijatno da pričaju o problemima koje imaju u kampu jer se plaše reakcije druge dece/cimera/drugara iz kampa.

Nekolicina dece nije saradljiva i neće da pričaju sa starateljima - obično su to stariji maloletnici, blizu punoletstva, koji su kroz nedaće koje su prošli na izbegličkom putu bili prisiljeni da prerano odrastu i očvrsnu.

Jedan od izazova za staratelje je šta da rade u situacijama kada deca idu na „game“. Naime, navode da je decu teško odgovoriti od toga da idu. Neki staratelji smatraju da kao posledica religijskih uverenja deca migranti celo ovo putovanje smatraju kao „Božiji put“ od kojih ih niko ne može odvratiti. Ideja „Božijeg puta“ im definiše krajnji cilj iz koga proističu sve ostale akcije pa i pokušaji prelaska granice, i zbog čega oni sve poteškoće vide kao prolazne/trenutne. Druga deca žele da nastave put zato što ne vide svoju budućnost u Srbiji, dok se neka osećaju posebno obavezna u odnosu na porodicu.

I deca i ostali u kampu starateljima prilaze sa molbom da ih stave na liste za legalni prelazak granice. To je jedna od molbi sa kojima se deca migranti najčešće obraćaju starateljima, a za njih je izuzetno značajna jer biti na listi za prelazak u Mađarsku, znači i biti bliže svom odredišnom cilju u Evropi. Staratelji nemaju pristup tzv. listama za Mađarsku⁴ pa u tom smislu ne mogu da „urgiraju“ za svoju decu za koju misle da su „dobra“. Žale se na to da ne postoji izgrađena prava mreža saradnje između institucija. Tako staratelji nisu obavešteni kada neko dete ode iz zemlje ili eventualno bude premešteno u drugi kamp, a mnogo je primera dece koja su samo prestala da se pojavljuju.

Ovi problemi sa kojima se staratelji susreću u ispunjavanju svojih obaveza imaju snažan uticaj na ishod i kvalitet njihove komunikacije sa decom i stavljaju ih pred svakodnevne rizike da strpljivo građane veze sa decom, ugroze. Lako mogu da izgube poverenje kod dece u situacijama kada ne mogu da im zadovolje ni elementarne potrebe (recimo da im nabave obuću i odeću) a kamoli da odgovore na za njih najvažnije pitanje mogućnosti odlaska iz Srbije. S druge strane, mogućnost staratelja da obezbede deci pomoć i kod manjih problema, predstavlja mogućnost za jačanje međusobnog poverenja.

Među značajnim problemima u radu, staratelji navode ograničene resurse i manjak/nepostojanje prevodioca za određene jezike (paštu za decu iz Avganistana i urdu za decu uglavnom iz Pakistana) što im otežava kontakt i stvaranje poverenja sa decom za koju su zaduženi. Deci je teško da borave u školi jer ne govore jezik, čak i ako su imali obrazovanje u zemljama porekla i voleli bi da nastave školovanje.

⁴ Liste za Mađarsku su liste koje sadrže imena onih kojima je legalni prelaz granice omogućen.

IDENTIFIKOVANI PROBLEMI SA KOJIMA SE SUSREĆU DECA I STARATELJI

- Deca nemaju privatnost na smeštaju;
- Deca se ne osećaju u dovoljnoj meri bezbedno, dešavaju se krađe, a povremeno i situacije fizičkog nasilja kako od strane maloletnika smeštenih u prihvatnom centru, odnosno prihvatnom centru tako i od strane osoba van centra;
- Osobe koje ilegalno borave u centru za azil, odnosno prihvatnom centru upadaju u sobe u kojima su deca, prave buku i nekada su nasilni;
- Deca ne mogu da se odmore i spavaju noću zbog buke i uznemiravanja;
- Loši uslovi i slaba higijena u sobama;
- Česti pokušaji ilegalnog prelaska jednog maloletnika granice tzv. „game“ i rizici koje nosi (npr. krijumčarenje trgovina ljudima) i šta raditi u toj situaciji;
- Nedostatak mogućnosti za provođenje slobodnog vremena;
- Deca koja se nalaze ilegalno u kampu ne mogu da ostvare pravo na obroke i garderobu;
- Zbog nespavanja deca ne mogu da pohađaju redovno školu i kada to žele, i nemaju uslove za učenje;
- Deca nemaju adekvatnu garderobu i obuću za tekuće godišnje doba;
- Iako su uslovi smeštaja loši, ne postoji razumevanje za njihovo unapređenje;
- Dostupnost alkohola i psihoaktivnih supstanci.

Ova analiza ukazuje da se kroz pružanje usluge staratelja deci pruža ono što oni najviše cene – mogućnost da imaju osobu koja se brine o njima i u koju imaju poverenje, sa kojom osećaju bliskost. Konkretno stvari koje staratelji za njih rade, kao npr. pomoć u vezi sa obrazovanjem, oni ne vide kao posebno važnu u odnosu na poverenje i osećaj generalne podrške koju imaju. U tom smislu, staratelji treba da nastave da najviše vremena posvećuju izgradnji odnosa sa decom. Segment u kojem staratelji mogu da unaprede rad sa decom odnosi se na početni intervju sa decom, koji za njih može da bude zbunjujući. U tom smislu, potrebno je da se intervju skрати i da se, za decu osetljiva pitanja, ne postavljaju tokom prvog intervjua.

Ono što je potrebno uraditi kako bi usluga starateljstva bila još korisnija je unapređenje kvaliteta usluga koje su deci na raspolaganju. Naime, iako staratelji prepoznaju nedostake u smislu smeštaja i generalne dostupnosti usluga u zajednici, oni nemaju dovoljno uticaja da dovedu do realnih promena za dete u ovom domenu. Dobri uslovi za život deteta su ključni za njegovu dobrobit u smislu bezbednosti, prava na privatnost i odmor. Unapređenje uslova smeštaja predstavlja u tom smislu prioritet na kojem je potrebno da rade svi sistemi.

Isto tako, potrebno je da se unapredi dostupnost garderobe za decu, pogotovo tople obuće i odeće. Takođe, potrebno je raditi na rešavanju svih ostalih navedenih izazova. Jasno je da staratelji sami to ne mogu i da je potrebna koordinisana aktivnost svih sistema. Ukoliko ona

izostane, staratelji osim podrške deci i podrške u pravnim postupcima, odnosno postupcima u kojima je potreban staratelj, mogu deci da pomognu u ograničenom obimu.

~~~~~

Ova analiza o značaju usluge privremenih staratelja oslanja se na primarnu i sekundarnu građu. Pored pregleda dostupne literature analiza obuhvata i rezultate terenskog istraživanja: intervjue sa decom bez roditeljske pratnje, intervjue sa starateljima i kulturnim medijatorima u prihvatnim centrima u Krnjači i Obrenovcu tokom decembra 2017. godine i donosocima odluka.

Ova analiza o značaju usluge privremenih staratelja oslanja se na primarnu i sekundarnu građu. Pored pregleda dostupne literature analiza obuhvata i rezultate terenskog istraživanja: intervjue sa decom bez roditeljske pratnje, intervjue sa starateljima i kulturnim medijatorima u prihvatnim centrima u Krnjači i Obrenovcu tokom decembra 2017. godine. Analizu je podržao IDEAS kroz projekat “Strengthening child protection and inclusion of refugee children in Serbia”, koji finansira UNHCR.

